

www.analyticamk.org //////////////

analytica
thinking laboratory...

ДАЛИ ТУРСКИОТ ТЕК ЌЕ ЈА СПАСИ ЕНЕРГЕТСКАТА ИДНИНА НА МАКЕДОНИЈА?

АПРИЛ 2015

commentary

ОКРАТКИОТ одговор на прашањето во насловот е не. Турскиот тек или наследникот на несреќно прекинатиот пред да започне Јужен тек е најновиот голем план на Русија (слика 1). Идејата е да се заобиколи Украина и да се задржи Европа и особено Балканот под монополот на рускиот гас, кој е исто така клучен стратешки потег во играта меѓу Истокот и Западот околу тоа кој ќе има поголемо влијание во регионот (случувањата во Украина ќе продолжат да ги полнат насловните страници во Европа како што ситуацијата се повеќе се влошува. Нејзиниот енергетски сектор ќе продолжи да има тешкотии што ќе доведе до зголемено ниво на дипломатска активност помеѓу Брисел, Киев и Москва со цел да се осигураат испораките на гас како за ЕУ така и за Украина – [Состојбата со енергетската \(не\)безбедност во Македонија](#); автори Ана Стојиловска и Андреја Богдановски). Оттука, што е разликата помеѓу Јужен и Турски тек? Освен Бугарија, што е изоставена и казнета од страна на Русија поради следење на директивите на ЕУ, и нејзино заменување со Грција и Турција, ништо друго.

Новата левичарската влада во Грција и нејзиниот премиер Алексис Ципрас покажуваат многу поголеми симпатии кон Русија од она што на ЕУ одговара. Според Еурактив: “отворено е ново поглавје во односите меѓу Грција и Русија, изјави Панајотис Лафацанис, Министер за реконструкции, животна средина и енергија...по состанокот со рускиот министер за енергетика Александар Новак и генералниот директор на Гаспром Алексеј Милер. Лафацанис исто така, најави проширување на руско-турскиот гасовод до Грција, велејќи дека конечната одлука за ова прашање ќе биде донесена од страна на

грчкиот премиер, врз основа на националните интереси на Атина, а не на Европската комисија, која според него, не е семоќен шеф на националните влади на ЕУ. Турскиот тек е проект за гасовод на Гаспром за пренос на руски гас преку Црно Море во Турција, а од таму до центар на турско-грчката граница. Една од целите на проектот е да ја заобиколи Украина, а друга, да се казни Бугарија, која Русија ја обвинува за тоа што ја попречи изградбата на Јужен тек,,. ([Атина игра на руската карта, го мерка Турски тек](#) – линк на англиски) Сепак цената на проектот е огормна – дури 2 милијарди евра за да се донесе гасот од Турција во Грција, но според руски извори гасоводот ќе биде изграден од страна на приватни компании, а не од самите држави. Имајќи ја во предвид сегашната економска клима ова изгледа како неверојатен потфат и останува да се види колку без поддршка на било руската или грчката влада проектот би можел да биде завршен.

Каде се балканските земји, вклучувајќи ја и Македонија, во сево ова? На почетокот на април 2015 година во Будимпешта, Унгарија, имаше средба за интензивирање на соработката на Турски тек помеѓу Грција, Унгарија, Македонија, Србија и Турција, кои изразија подготвеност за проширување на гасоводот од турско-грчката граница кон ЕУ. Сепак, за сега ова се само разговори, без конкретни акции затоа што се’ уште не е јасно мапирана трасата на гасоводот, ниту дали ќе биде во согласност со правилата и директивите на ЕУ, бидејќи на крајот на краиштата Грција и Унгарија се членки на ЕУ, Србија ги започна преговорите за влез во ЕУ, а Македонија е кандидат за држава-членка. Оттука, не може да избегнат правилата на ЕУ, без оглед колку е профитабилен договорот со Русите. Друг проблем е финансирањето на самиот про-

ект, што се должи на фактот дека Гаспром е под санкции (поради украинската криза) и изнаоѓање на средства или кредити од банките може да се покаже како невозможно во сегашната ситуација. Финансиската состојба на останатите партнери како што се Грција и Унгарија, а да не се ни спомнат Македонија и Србија, е исто така далеку од добра кога станува збор за изградба на вакви проекти.

Оттука, што значи сево ова за Македонија и нејзината енергетската иднина? Повторно, одговорот е ништо. И покрај тоа што многу

Слика 1

пати досега е констатирано дека приклучувањето кон еден или повеќе гасоводи ќе биде од корист за земјата со тоа што ќе се зголеми искористеноста на гасот и ќе се подобри енергетската ситуација на земјата, како и тоа дека полека ќе се напушти употребата на јагленот и ќе се премине кон изградба на гасни електрани, гео-политичката ситуација во Европа бара претпазливост и отвореност кон други опции, пред безус-

ловно да се влегува во било каква соработка со Русите (властите во Скопје да продолжат со потрага по резервни опции како на пример онаа за приклучување кон Транс-јадранскиот гасовод кој треба да носи гас од Азербејџан преку Грција и Албанија за да на крај пристигне до Јадранското крајбрежје и Италија. Доколку се направат конкретни чекори во оваа насока значително би се намалила зависноста на Македонија од само еден извор и би придонело до подобра пристапност до гас на македонските потрошувачи кои би требале да добијат и пониски цени. – **Состојбата со енергетската (не)безбедност во Македонија**).

Кои се алтернативите? Додека на Балканот чекаат евтин гас, властите мора да преземат активности за обезбедување на енергетската иднина на своите земји како што побарувачката за енергија се зголемува и увозот, особено во Македонија, постојано расте. Проблемот со Македонија конкретно е дека е многу сиромашна со природни извори на енергија, како јагленот или дури и водата и без сопствен гас со што мора да се потпира на увоз на енергенси и исто така да биде многу иновативна, ако сака да го диверсифицира сопственото енергетско портфолио. Постојат неколку алтернативи во моментот: од максимално искористување на сончевата енергија со ставање фотоволтаици на индивидуални куќи, преку максимално искористување на биомасата секаде каде што е тоа возможно до намалување на потрошу-

вачката на енергија. Повеќе истражувања и развој треба да се направат, а властите треба да го напуштат традиционалниот начин на размислување дека само големите централи без разлика дали се хидро или термо или нуклеарни се решението. Со недостаток на фондови, мора да се напушти наративот од 20 век за големи проекти и да се даде фокус на мали, локални акции кои ќе овозможат безбедно и стабилно снабдување со електрична енергија, како и заштеда на енергија. Аналитика, како дел од **CEE CEP** проектот ќе лансира, по речиси три години работа, енергетски модел со алтернативни енергетски сценарија до 2050, каде што главната цел е намалување на емисиите, како и давање на чисти и еколошки алтернативни решенија за разлика од оние кои во моментот се нудат од страна на властите. Некои од прелиминарните заклучоци од енергетското моделирање се дека кога станува збор за производство на електрична енергија потребно е постепено затворање на термоелектраните до 2035 година, како и значително зголемување на вложувањата во обновливи извори на енергија како сончевата, ветерната и хидротото. Но, и покрај можностите за искористување на целосните технички капацитети, Македонија ќе мора поради недостатокот од јаглен да инвестира во централи на гас, когенеративни постројки и исто така ќе мора да обезбедува стабилен увоз. Кога станува збор за домаќинствата (кои се вториот најголем потрошувач на енергија во земјата)

прелиминарните заклучоци се дека иако овој сектор ги има намалено своите емисии од 1990 до 2010, според првичните резултати, со значителни напори (технолошки развој и зголемување на свеста) до 2050 можат да се намалат само до 14% од емисиите во 1990 за овој сектор. За да се постигне големо намалување на емисиите потребно е новите згради за домаќинствата од 2030 натаму да се градат како пасивни куќи кои имаат многу мала потрошувачка на енергија, додека пак старите згради за домаќинствата би требало да се реновираат за нивната потрошувачка на енергија да се намали на ниво на згради од А класа до 2050 година. Сепак, најголем потенцијал за намалување на потрошувачката на енергија до 2050 година во домаќинствата има во областа осветлување.

На крајот заклучокот би бил дека не постои таков гасовод кој магично ќе ги реши сите енергетски проблеми на земјата. Диверсификација на енергетските извори, не потпирајќи се само на еден извор на енергија, балансиран увоз, инвестирање во намалување на потрошувачката на енергија особено во домаќинствата, агресивно промовирање на мерки за енергетска ефикасност, искоренување на енергетската сиромаштија, итн., се прашања на кои што сите власти, од локалните заедници па до владата, мора да работат, доколку не сакаат да бидат зависни од било која странска сила за обезбедување на основните потреби од енергија. □

□ Напишала, Соња Зубер / sristeska@analyticamk.org
Истражувачки и менаџмент координатор
Аналитика Тинк Тенк
www.analyticamk.org / info@analyticamk.org